

Basisvaardigheden in het onderwijs

Uitkomsten scholierencongressen 2022

3x7

LAKS
landelijk actie comité **scholieren**

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het rapport van het LAKS over de basisvaardigheden in het voortgezet onderwijs. Dit rapport is geschreven aan de hand van wat er besproken is in de door ons georganiseerde scholierencongressen van het jaar 2022.

De basisvaardigheden zijn een nieuw, maar erg belangrijk onderwerp voor het LAKS. Uit onderzoeken van onder andere de Inspectie van het Onderwijs (de Staat van het Onderwijs 2022) is gebleken dat de lees- en rekenvaardigheden onder middelbare scholieren gedaald zijn. Terwijl juist deze vaardigheden essentieel zijn om het voortgezet onderwijs goed te kunnen volgen. Zeker nadat het bestuur '21/'22 besloot zich intensief bezig te houden met de basisvaardigheden en het ministerie van OCW het masterplan basisvaardigheden aankondigde, merkten we dat een complex onderwerp als dit besproken moest worden met de achterban: de middelbare scholieren. Het zijn namelijk de scholieren die de gevolgen merken van de achterstand in de basisvaardigheden, maar hun perspectief mist nog in de discussie over de basisvaardigheden. Deze twee congressen waren de uitgelezen kans om hen te bevragen over hun definitie van de basisvaardigheden, om het probleem op het gebied van basisvaardigheden in kaart te brengen én om na te denken over oplossingen. De bevindingen zijn in dit rapport terug te lezen. Dankzij deze input kunnen wij inzicht geven in het leerlingenperspectief op het thema basisvaardigheden in het voortgezet onderwijs.

We willen graag onze dank uitspreken aan iedereen die dit rapport mogelijk heeft gemaakt. Bij deze bedanken wij alle scholieren die aanwezig waren op de congressen om hun ervaringen, ideeën en oplossingen met ons te delen. Tot slot willen we de beleidsmedewerkers vanuit het LAKS bedanken die ons hebben begeleid en ondersteund in het organiseren van de congressen. Wij wensen u veel leesplezier en hopen dat het rapport tot nieuwe inzichten leidt.

Met vriendelijke groet,

namens LAKS '21/'22,

Maarten de Vries en Skye van den IJssel

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Toelichting van scholierencongressen	6
Wat zijn de basisvaardigheden?	9
Vaardigheden op de basisschool	15
Controle op de middelbare school	17
Hulp op de middelbare school	19
De toekomst	21
Conclusie en aanbevelingen	27

Inleiding

In het rapport van de Inspectie van het Onderwijs van 2021, de Staat van het Onderwijs, werd er voor het eerst echt aandacht aan besteed: de schokkende cijfers over de achteruitgang van bepaalde vaardigheden onder jongeren in Nederland. De Staat van het Onderwijs van dit jaar, 2022, loog er ook niet om: de achteruitgang van de basisvaardigheden moet nú omgekeerd worden.

Waar het in 2021 ging om cijfers als 24% van de jongeren die onvoldoende leesvaardigheid beheerst om goed mee te komen in de maatschappij, en 60% van de scholieren die alleen leest als het moet of om informatie op te zoeken, wordt het probleem nu veel breder neergezet. Op alle schoolniveaus zijn leesvaardigheid en rekenvaardigheid gedaald de afgelopen jaren. De urgentie om dit probleem aan te pakken wordt groter en groter.

Het LAKS is het afgelopen jaar met verschillende partijen in gesprek geweest om in kaart te brengen wat er wordt gedaan betreft de basisvaardigheden en wat de rol van het LAKS hierin kan zijn. Daaruit bleek dat veelal het perspectief van leerlingen nog mist in het vaststellen van het probleem en het zoeken naar een oplossing. Juist dit leerlingenperspectief is zo belangrijk om te zoeken naar een passende oplossing waar leerlingen ook daadwerkelijk wat aan hebben. Omdat het nu nodig is en we als LAKS nog te weinig wisten van de mening van de scholier, wilden we op zoek naar een manier om de visie van scholieren omtrent dit thema op te halen. Hiermee kan het LAKS het perspectief van leerlingen beter vertegenwoordigen in gesprekken met onderwijspartijen, maar ook in advies op beleid en acties die we willen uitvoeren op het gebied van de basisvaardigheden.

Om achter de perspectieven van leerlingen te komen, hebben we twee scholierencongressen georganiseerd. Uit de eerdere gesprekken met onder andere de VO-raad, PO-raad en de Inspectie van het Onderwijs is gebleken dat er verschillende punten zijn, waar nog veel onduidelijkheid over is. Zo bleek de term basisvaardigheden nog niet goed gedefinieerd te zijn. Welke vaardigheden zijn basisvaardigheden? En gaat het alleen om het doorlopen van het voortgezet onderwijs, of juist ook om het leven daarna? Deze vragen komen terug in het eerste deel van het rapport: wat zijn de basisvaardigheden?

Om te kunnen kijken naar de toekomst is het belangrijk om eerst te weten hoe het er nu voor staat. Wat zijn de huidige problemen en vooral: hoe ervaren scholieren die problemen? We gaan in op het leren van basisvaardigheden in het primair onderwijs en hoe dat vervolgd wordt op het voortgezet onderwijs. Worden leerlingen die de basisvaardigheden niet voldoende beheersen geholpen in het voortgezet onderwijs? Hier gaan we op in, in het tweede deel van het rapport.

Tot slot, in het derde deel, werpen we een blik op de toekomst. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat er geen generaties aan leerlingen van het voortgezet onderwijs afkomen, die de basisvaardigheden niet goed genoeg beheersen? Wat zijn mogelijke oplossingen?

Toelichting van scholierencongressen

Toelichting van scholierencongressen

Elk jaar organiseert het LAKS een reeks congressen over een belangrijk thema in het onderwijs om achter het perspectief van middelbare scholieren te komen. Normaal gesproken reizen we door Nederland om de congressen dichtbij onze achterban te brengen. Zo houden we het toegankelijk en proberen we zo veel mogelijk leerlingen te horen. Helaas was het reizen dit jaar moeilijker, omdat de coronamaatregelen voor de meeste locaties, te onzeker waren om ons te ontvangen. We hebben de toegankelijkheid proberen te waarborgen door zowel een congres op locatie, in Utrecht, als een onlinecongres te organiseren. Het onlinecongres hebben wij gehouden op 8 maart, het congres in Utrecht was op 18 maart.

Op de twee congressen zijn er in totaal 37 scholieren gekomen. Dit gaf ons de mogelijkheid om diep in te gaan op problemen, ondervindingen en ideeën. Het leverde ons veel input van kwaliteit op. De scholierencongressen zijn dan ook niet georganiseerd om een representatief beeld te krijgen van alle leerlingen, maar zijn er om inzichten te krijgen waar we verder op in kunnen spelen.

Ons programma voor beide dagen begon met een quiz over rekenen en spellen, waarna we vertelden over de basisvaardigheden in het nieuws, vaak naar aanleiding van rapporten van OESO, PISA en de Staat van het Onderwijs. Vervolgens stelden we de aanwezigen de vraag: wat heb je nodig om het voortgezet onderwijs goed te kunnen volgen? Nadat er in groepjes werd gebrainstormd en antwoorden op plakmemo's waren opgeschreven lieten we hen nadenken over wat je nodig hebt als je van het voortgezet onderwijs afkomt. Hiermee probeerden we te zien wat volgens leerlingen basisvaardigheden zijn.

Na deze definitiebepaling hebben we gekeken in hoeverre het de taak van school is om de basisvaardigheden aan te leren en welke vaardigheden de scholieren op de basisschool hebben geleerd. Vervolgens keken we naar welke vaardigheden gecontroleerd werden op de middelbare school en op welke manier dat gebeurde. Daaropvolgend keken we met welke vaardigheden de leerlingen nog moeite hebben en hoe hun school daarbij helpt. Ook keken we naar de manier waarop basisvaardigheden in meerdere vakken op school verwerkt waren.

Tot slot hebben we op de congressen gekeken naar de toekomst: wat kan er nu veranderen om achterstanden in de basisvaardigheden in te lopen? Hoe worden leerlingen gemotiveerd in het werken aan basisvaardigheden? Hoe kunnen leerlingen het belang van deze vaardigheden inzien? Kortom: hoe lossen we het gebrek aan basisvaardigheden onder middelbare scholieren op?

In dit rapport laten we het perspectief van de aanwezige scholieren zien op bovenstaande vragen.

Wat zijn de basisvaardigheden?

Wat zijn de basisvaardigheden?

Wanneer er wordt gesproken over de basisvaardigheden, wordt daarbij vaak gedacht aan een aantal voor de hand liggende vaardigheden, zoals lezen en rekenen. Echter is uit gesprekken met verschillende onderwijspartijen, zoals de VO-raad en de Inspectie, gebleken dat er veel discussie kan zijn over de definitie van basisvaardigheden. Hoort burgerschap er bijvoorbeeld wel of niet bij? Naast rekenen en taal, hoe breed zijn basisvaardigheden eigenlijk? Ook het LAKS merkt dat dit niet zo voor de hand liggend is en dat er onderscheid gemaakt kan worden in verschillende categorieën basisvaardigheden: vaardigheden die nodig zijn op het voortgezet onderwijs en vaardigheden die daarbuiten nodig zijn.

Om de kijk van scholieren op de term basisvaardigheden te onderzoeken, zijn we de congressen gestart met de vraag wat zij verstaan onder de basisvaardigheden. Hiertoe zijn er verschillende vragen gesteld, met betrekking tot de verschillende categorieën basisvaardigheden:

- Wat heb je nodig voor je naar het voortgezet onderwijs gaat, om het onderwijs te kunnen doorlopen?
- Wat moet je kunnen als je van het voortgezet onderwijs af komt?
- Is het een taak van school om jou als scholier voor te bereiden op je leven na de middelbare school?

Basisvaardigheden voor het voortgezet onderwijs

Dit deel begonnen we met een korte uitleg over de verschillen tussen de basisvaardigheden die nodig zijn om het voortgezet onderwijs te kunnen doorlopen en de basisvaardigheden die je daarbuiten nodig hebt. Deze eerste soort basisvaardigheden is vervolgens aan de hand van een opdracht met plakbriefjes besproken, waarbij er in groepjes werd gediscussieerd.

Hieruit zijn verschillende inzichten naar voren gekomen. Allereerst werden de meest voor de hand liggende en bekendste vaardigheden genoemd. Dit waren rekenen, spelling en lezen. Hierbij werd toegelicht dat deze vaardigheden nu eenmaal de basis zijn van veel vakken op de middelbare school, en dat deze essentieel zijn om die vakken te kunnen volgen. Alle aanwezigen waren het hiermee eens.

Naast deze vaardigheden die vaker worden benoemd als het gaat om basisvaardigheden, werden er vaardigheden genoemd die minder vaak besproken worden op dit thema. Digitale vaardigheden waren een thema dat door verschillende scholieren werd aangekaart. In de gedigitaliseerde wereld waar we in leven wordt dit als steeds belangrijker ervaren door scholieren.

Daarnaast werden ook Engels, topografie en geschiedenis een aantal keer genoemd.

Opvallend is dat niet alleen cognitieve vaardigheden worden genoemd, maar ook meer praktische vaardigheden, zoals het goed leren plannen, het leren omgaan met geld en leesbaar schrijven.

Nog een aparte categorie die naar voren kwam is sociale vaardigheden. Hierbij ging het vooral over het omgaan met elkaar, samenwerken en communicatie.

Ook al worden rekenen, spelling en lezen dus nog wel als de absolute basis gezien door scholieren, er moet rekening gehouden worden met welke vaardigheden daarmee samenhangen. Om achterstanden in te halen, is het niet effectief om enkel en alleen op taal, rekenen en spelling te focussen. Digitale, praktische en sociale vaardigheden mogen niet vergeten worden.

Basisvaardigheden na het voortgezet onderwijs

De tweede soort basisvaardigheden, vaardigheden die je nodig hebt buiten het voortgezet onderwijs, zijn aan de hand van eenzelfde soort opdracht met plakbriefjes besproken. Hieruit zijn weer verschillende interessante dingen naar voren gekomen.

Allereerst bleek dat ook in deze categorie lezen, spelling en rekenen als belangrijk werden beschouwd. Dit is logisch, omdat deze vaardigheden natuurlijk ontzettend belangrijk zijn om te kunnen leven in de huidige samenleving. Voorbeelden uit wat scholieren benoemden? Het lezen van een brief van de overheid en het rekenen bij het boodschappen doen. Maar dit is niet het enige.

Hoe je als mens onderdeel bent van, en hoe je moet functioneren in een maatschappij, werd door bijna iedereen als basis beschouwd. Burgerschap wordt dus zeker door scholieren als relevant beschouwd. Wat belangrijke rechten zijn, hoe de politiek werkt en inzicht in de positie van jou en van anderen in de samenleving zijn dingen die hier genoemd werden. Interessant is dat dit een basisvaardigheid is die niet is benoemd als nodig in het voortgezet onderwijs, maar voor daarna.

Ook opvallend is dat er in deze categorie basisvaardigheden veel meer praktische zaken werden genoemd. Het varieerde van koken en de was doen tot begrip van hypotheek en belastingaangifte doen. Ook vaardigheden met betrekking tot veiligheid kwamen aan bod, zoals EHBO en zelfverdediging, naast digitale veiligheid. Denk hierbij aan het herkennen van nepnieuws.

Daarnaast werd benoemd dat op het vmbo vaak meer praktische dingen worden aangeleerd, en dat dat op havo en vwo beter kan. Voor elke scholier komen veel praktische vaardigheden terug, ongeacht de schoolsoort.

Alle bovengenoemde vaardigheden komen terug in het begrip burgerschap. Naast dat rekenen, spelling en lezen ook belangrijk blijven na het voortgezet onderwijs, is burgerschap, met daarin kennis over de maatschappij, veiligheid, sociale omgang en praktische vaardigheden, dus de belangrijkste vaardigheid.

De rol van school

Bij de eerste deelvraag, welke vaardigheden heb je nodig voor je naar het voortgezet onderwijs gaat, is het logisch dat het aan het voortgezet (en primair uiteraard) onderwijs is om scholieren deze vaardigheden aan te leren. Dit zijn immers vaardigheden die nodig zijn om het voortgezet onderwijs goed te kunnen doorlopen. Bij de tweede deelvraag, wat moet je kunnen als je het voortgezet onderwijs afkomt, is dit echter een ander verhaal. Want hoewel deze vaardigheden tot de basis mogen behoren, is het de rol van school om leerlingen deze vaardigheden aan te leren?

“Niet iedereen heeft de mogelijkheid om thuis te leren, daarom is het belangrijk om het op school te leren.”

“Sommige vaardigheden kan je ook buiten school leren, maar de school kan je wel stimuleren het te gaan leren, zoals bij een sportclub.”

Dit is in een open gesprek bevestigd aan de aanwezigen. Hieruit kwamen verschillende, verdeelde, meningen naar voren. Zo werd er een aantal keer genoemd dat niet iedereen de mogelijkheid heeft om dit soort vaardigheden thuis aangeleerd te krijgen. Om gelijke kansen te creëren zou het dus beter zijn om dit ook op school te behandelen. Voor sommige scholieren zou dit dan dubbelop zijn, maar een aantal scholieren vond het goed om een centraal moment te hebben.

“Niet iedereen heeft de mogelijkheid om thuis te leren, daarom is het belangrijk om het op school te leren.”

Een andere visie is dat school zelf deze vaardigheden niet zou moeten aanleren, maar dat school scholieren wel meer zou moeten stimuleren om de vaardigheden op een andere plek aangeleerd te krijgen.

“Sommige vaardigheden kan je ook buiten school leren, maar de school kan je wel stimuleren het te gaan leren, zoals bij een sportclub.”

Daarnaast klonk ook het geluid dat school toch niet zó breed kan worden? School neemt al veel tijd in beslag, dus zou school zich niet echt alleen op de vaardigheden om het onderwijs goed te kunnen volgen moeten focussen? Dit werd door een aantal leerlingen genoemd. Wel kan er gekeken worden of bepaalde specifieke vaardigheden, die aansluiten bij een bepaald vakgebied wellicht in een vak geïntegreerd kunnen worden. Denk hierbij aan het onderwerp belastingen bij economie.

Hieruit blijkt dus dat scholieren vinden dat het belangrijk is om bepaalde vaardigheden op school aangeleerd te krijgen, zeker met het oog op kansengelijkheid, maar dat er discussie is over wat realistisch is om bij scholen te beleggen.

Nu we in kaart hebben gebracht wat scholieren verstaan onder basisvaardigheden, kunnen we kijken hoe het er nu mee gesteld is. We doen dit aan de hand van drie deelvragen:

- Welke vaardigheden hebben jullie geleerd op de basisschool?
- Wordt de beheersing van deze vaardigheden gecontroleerd op de middelbare school?
- Wanneer biedt school je hulp op het gebied van basisvaardigheden?

Aan de hand van deze vragen hebben we een beeld gekregen van de huidige stand van zaken op het gebied van basisvaardigheden.

Vaardigheden op de basisschool

“We moesten veel zelfstandig werken op de basisschool, rekenen was weinig aandacht voor.”

“Ik had geen goede basisschool; eigenlijk kregen we alleen rekenen en spelling en bijna geen Engels, geschiedenis of aardrijkskunde.”

Vaardigheden op de basisschool

Om te zien welke vaardigheden in welke mate worden aangeleerd op de basisschool, stelden we de scholieren de vraag: welke vaardigheden hebben jullie geleerd op de basisschool? Opvallend was dat antwoorden van scholieren uiteenliepen.

Alle leerlingen gaven aan les gekregen te hebben in spelling, taal en rekenen. Wel gaven sommige leerlingen aan dat er in hun ogen te weinig aandacht was voor rekenen. Anderen gaven voorbeelden van manieren waarop taalvaardigheden werden behandeld, zoals woordenschatlessen.

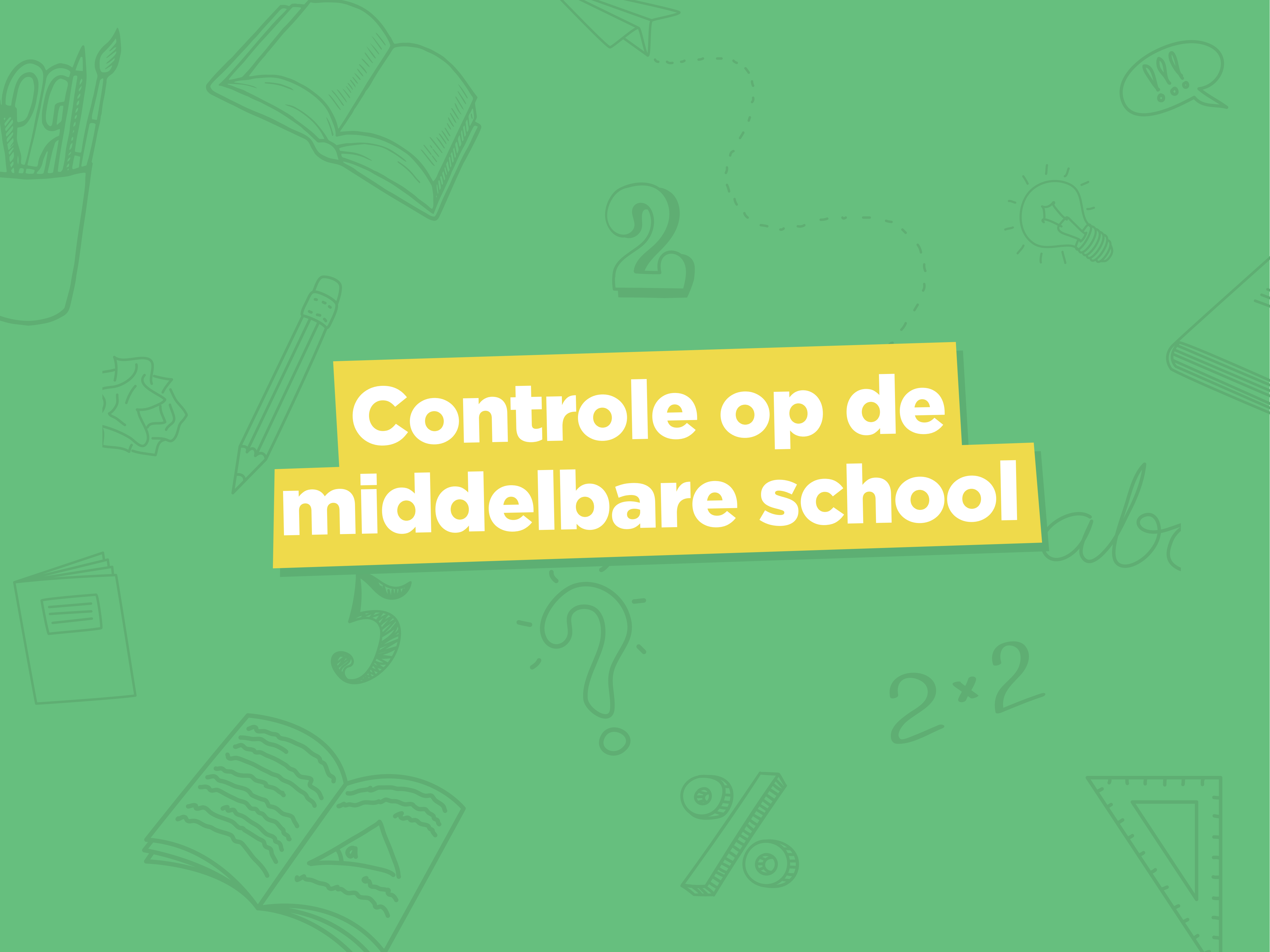
“We moesten veel zelfstandig werken op de basisschool, rekenen was weinig aandacht voor.”

Op deze vaardigheden na was er weinig overlap. Sociale vaardigheden en studievoordigheden als communiceren en plannen wordt op sommige basisscholen wel gegeven. Anderen gaven aan dat er goed Engels gegeven werd op school, maar er waren ook leerlingen die zeiden dat er te weinig aandacht was voor de meeste vaardigheden.

“Ik had geen goede basisschool; eigenlijk kregen we alleen rekenen en spelling en bijna geen Engels, geschiedenis of aardrijkskunde.”

Uit alle verschillende antwoorden concluderen we dat iedere basisschool andere keuzes maakt in het doceren van stof. Dit resulteert in een brugklas waarbij leerlingen van iedere school op een ander niveau zitten op het gebied van beheersing van de basisvaardigheden. Juist deze verschillen tussen leerlingen zorgen voor een ongelijke basis en daarmee ongelijke kansen.

Controle op de middelbare school

“Toen ik de brugklas kwam werd er verwacht dat ik alles wist van Nederlands en Engels, maar ik had een slechte basisschool.”

“In de eerste klas hadden we rekenles, maar er werd niet echt gecontroleerd of de ene leerling beter was en de andere niet.”

Controle op de middelbare school

Omdat de verschillen op de basisschool groot zijn, is het belangrijk dat de middelbare school er niet vanuit gaat dat alle leerlingen op hetzelfde niveau zitten qua basisvaardigheden. Daarom is het nodig om erachter te komen waar scholieren staan. Ook middelbare scholen verschillen sterk. Op sommige scholen wordt er bij het vak Nederlands gevraagd wat leerlingen op de basisschool gekregen hebben, waarna leerlingen die stof nog niet behandeld hebben, extra uitleg krijgen. Ook mentorlessen worden op een aantal scholen ingezet om te controleren welke leerlingen bepaalde taal- en rekenvaardigheden nog niet beheersen. Andere leerlingen gaven echter aan dat er in de brugklas van hen verwacht werd dat ze alles al begrepen.

“Toen ik de brugklas kwam werd er verwacht dat ik alles wist van Nederlands en Engels, maar ik had een slechte basisschool.”

Toen we vroegen of er met behulp van toetsen gekeken werd naar de beheersing van de basisvaardigheden, liepen de antwoorden wederom uiteen. Zo gaf een leerling aan op school een online lesprogramma te hebben waarin alle basisvaardigheden aan bod kwamen, al vonden scholieren deze methode saai. Andere middelbare scholen hebben één of meerdere rekentoetsen, die bepalend zijn voor welke leerlingen bijles krijgen. Een vorm van controle is echter niet op elke school aanwezig. Veel leerlingen gaven aan niet gecontroleerd te zijn op het gebied van basisvaardigheden in de brugklas.

“In de eerste klas hadden we rekenles, maar er werd niet echt gecontroleerd of de ene leerling beter was en de andere niet.”

Dat er geen controle is, vinden de meeste scholieren niet fijn. Dit is omdat gebrek aan controle vaak leidt tot extra lessen, ook voor leerlingen die het niet nodig hebben, of juist tot een afwezigheid van extra hulp, ook voor leerlingen die dat wél nodig hebben.

Hulp op de middelbare school

Hulp op de middelbare school

Een eerste stap voor hulp op de middelbare school bij het verbeteren van basisvaardigheden, is controle. Controle wordt gewaardeerd, want zo kan een school gerichter hulp aanbieden; iets waar leerlingen voor pleiten. Hulp gericht op de leerling die het nodig heeft, in plaats van een demotiverende reeks lessen voor iedereen. Toch blijken controlemomenten in sommige gevallen niet te werken. Meerdere leerlingen geven aan wel een toets te moeten maken, maar dat er aan degenen met lagere cijfers geen hulp wordt aangeboden. Alhoewel harde consequenties als extra lessen voor leerlingen met onvoldoendes niet wenselijk is, is het belangrijk dat een controle een doel heeft. Anders hebben scholieren er te weinig aan en draagt het slechts bij aan een hogere werk- en prestatiedruk.

Uit de bovenstaande vragen is gebleken dat de mate van beheersing, controle én hulp op middelbare scholen uiteenloopt. Grote verschillen in de basisvaardigheden in de brugklas werken kansenongelijkheid in de hand. Dit verschil ontstaat op de basisscholen, maar werkt door op het voorgezet onderwijs. Daarom is het belangrijk dat het voortgezet onderwijs hulp aanbiedt aan scholieren die de basisvaardigheden onvoldoende beheersen. Hiervoor is een vorm van controle nodig, om te kunnen inventariseren wie hulp nodig heeft. Gehele klassen alle basisschoolstof opnieuw aanleren is geen goede oplossing, aangezien dit een demotiverende werking heeft op leerlingen die de basisvaardigheden al beheersen. Bij de vorm van controle is het belangrijk om prestatiedruk niet in de hand te werken. Een mogelijke oplossing hiervoor is controle door een docent of een toets waarna leerlingen hulp aangeboden krijgen, in plaats van verplicht worden extra lessen te volgen of werk te maken.

De toekomst

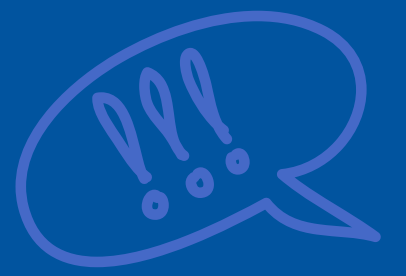
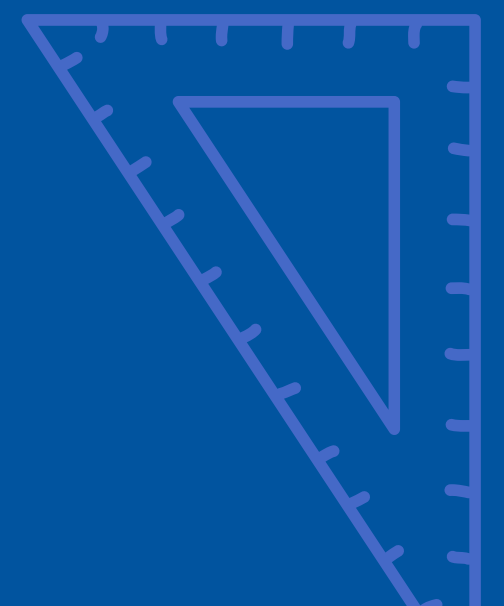
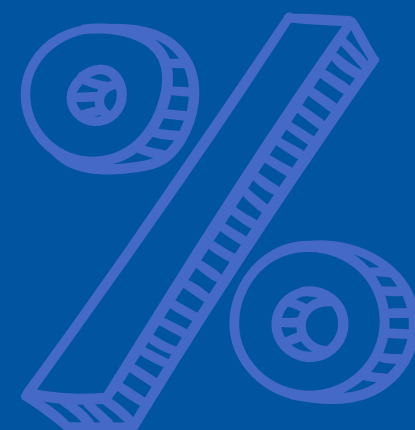
2

abc

2×2

5

?

De toekomst

De achterstand die er is rondom basisvaardigheden wordt door veel leerlingen beaamd, maar de belangrijkste vraag is natuurlijk: wat kan er gedaan worden om het op te lossen? Zijn er dingen die op korte termijn al kunnen veranderen? Hoe gaan we zorgen dat er geen generaties aan leerlingen komen die de basisvaardigheden niet goed genoeg beheersen? Om hier een antwoord op te krijgen is er ingegaan op drie onderwerpen:

- Wat zou er nú al kunnen veranderen?
- Hoe kan het belang van de basisvaardigheden duidelijk worden?
- Hoe kan het vak Nederlands beter worden ingericht?

Wat kan er nu veranderen?

Als eerst is de open vraag gesteld over wat er nú zou kunnen veranderen om het probleem tegen te gaan. Wat hier ontzettend sterk naar voren kwam is het persoonlijker maken van het onderwijs. Maatwerk is nodig om de juiste hulp te kunnen bieden aan leerlingen die meer hulp nodig hebben op het gebied van basisvaardigheden. Ook werd het Nationaal Programma Onderwijs hier genoemd dat kan worden gebruikt om hier op korte termijn mee aan de slag te gaan. Concrete invulling is extra les voor leerlingen die de vaardigheden onvoldoende beheersen. Ook werd hier al genoemd dat het zou helpen om de basisvaardigheden in elk vak meer te betrekken, en dat daar aandacht aan zou moeten worden besteed bij de herziening van het curriculum die nu plaatsvindt. Tot slot kwam ook het lerarentekort naar voren: meer leraren betekent meer ruimte om persoonlijker aan de slag te gaan met het inhalen van achterstanden op het gebied van basisvaardigheden.

“Zorg dat er een integraal curriculum komt, zodat basisvaardigheden in elk vak betrokken zijn.”

“De sleutel ligt bij meer leraren, maatwerk is heel belangrijk.”

“Zorg dat er een integraal curriculum komt, zodat basisvaardigheden in elk vak betrokken zijn.”

“De sleutel ligt bij meer leraren, maatwerk is heel belangrijk.”

“Door aan te kaarten wat problemen kunnen zijn bij gebrek aan basisvaardigheden, bijvoorbeeld door uit te leggen waarom je dictee moet leren, zien leerlingen het belang van de vaardigheden in.”

Wij vroegen hier naar verschillende opties, om erachter te komen wat de mening van de aanwezige scholieren hierover was. Zo vroegen we wat ze ervan vonden als bijvoorbeeld CITO toetsen zouden worden gebruikt in de onderbouw van het voortgezet onderwijs om te meten in hoeverre leerlingen de basisvaardigheden beheersen. Hierop kwam als reactie dat dit wellicht te veel een momentopname is, dat het druk kan veroorzaken en dat er voorkomen moet worden dat leerlingen voor dat soort toetsen gaan leren. Toch zou deze formatieve vorm van controle wel kunnen helpen als indicator om te kijken of een leerling wel of geen extra hulp nodig heeft.

Ook vroegen we wat ze vonden van een apart uurtje in de week waarbij scholieren zouden moeten werken aan de basisvaardigheden. Dit zou kunnen helpen, volgens de scholieren, omdat de vaardigheden snel weg kunnen vallen in bestaande vakken. Wel zou zo'n extra uurtje alleen verplicht moeten zijn voor de mensen die het nodig hebben; daarmee wordt zo'n les ook een stuk nuttiger. Ook werd genoemd dat de oplossing uiteindelijk wel in het primair onderwijs ligt, en dat daar de focus op moet liggen.

Motivatie

Daarna is er bevestigd hoe scholieren het belang van de basisvaardigheden kunnen gaan inzien. Dit is belangrijk, omdat scholieren eerder gemotiveerd zijn te werken als ze het belang ervan kunnen zien. Daarnaast kunnen goed geïnformeerde scholieren beter meedenken over de manier waarop de basisvaardigheden gedoceerd kunnen worden. Allereerst werd er geopperd om mentoren op school een rol te geven in het duidelijk maken van het belang van de basisvaardigheden. Er zou een soort lespakket kunnen komen dat mentoren eenmalig in een mentorles kunnen behandelen. Hierbij is het belangrijk om goed aan te kaarten wat problemen zijn die kunnen ontstaan als je de basisvaardigheden niet goed beheerst. Het aankaarten van die problemen is belangrijk bij het duidelijk maken van het belang: leerlingen moeten zien dat ze last kunnen krijgen van gebrek aan beheersing, zodat ze gemotiveerd zijn om eraan te werken.

“Door aan te kaarten wat problemen kunnen zijn bij gebrek aan basisvaardigheden, bijvoorbeeld door uit te leggen waarom je dictee moet leren, zien leerlingen het belang van de vaardigheden in.”

“Ik denk dat het belangrijk is dat het verspreid wordt in het nieuws, zoals in het Jeugdjournaal, zodat leerlingen weten dat ze er later last van kunnen krijgen.”

Naast mentorlessen kunnen ook vakdocenten hun leerlingen meegeven wat het belang is van de basisvaardigheden voor hun vakken. Als het op deze manier vaker wordt benoemd, in verschillende lessen, ontstaat er meer bewustzijn over waar je allemaal de basisvaardigheden voor nodig hebt. Iets dat daar ook aan kan bijdragen is meer algemene aandacht in het dagelijkse leven en verspreiding in bijvoorbeeld het nieuws. Hierbij kan gedacht worden aan het Jeugdjournaal.

“Ik denk dat het belangrijk is dat het verspreid wordt in het nieuws, zoals in het Jeugdjournaal, zodat leerlingen weten dat ze er later last van kunnen krijgen.”

Los van de momenten en plekken waarop er meer aandacht kan komen voor het belang van de basisvaardigheden, is het ook belangrijk om na te denken over de vorm waarin dat dan zou kunnen. Ook hierover zijn verschillende dingen naar voren gekomen op de congressen. Zo werd er gesproken over een filmpje, omdat zoiets waarschijnlijk beter binnenkomt bij leerlingen dan als iemand het simpelweg alleen vertelt. Daarnaast zouden posters een goede aanvulling kunnen zijn. Het is hierbij belangrijk dat het dicht bij de leerling blijft en dat er bijvoorbeeld makkelijke taal wordt gebruikt, zodat het voor iedereen goed te volgen is. Ook moet de boodschap leuk en rustig worden gebracht, zodat het niet iets wordt waarvoor leerlingen bang moeten zijn.

Als leerlingen het belang van de basisvaardigheden goed inzien, zal dat ze motiveren om de basisvaardigheden goed te leren en te onderhouden. Op de congressen is ook bevraagd wat andere manieren zijn om scholieren gemotiveerd te krijgen. Een algemene manier die kan helpen is ervoor zorgen dat een leerling eerst een bepaald niveau moet beheersen voordat de leerling door mag naar een volgende stap. Dit zou kunnen worden toegepast in een aparte basisvaardighedenles. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat een leerling niet achterover kan gaan leunen, maar wordt gedwongen om te werken aan de basisvaardigheden.

In zo'n les zouden ook (formatieve) toetsen gegeven kunnen worden die net iets boven het niveau van een leerling zitten. Door net iets boven het niveau van een leerling te gaan zitten wordt ervoor gezorgd dat de leerling waarschijnlijk redelijk zal presteren, maar wel gemotiveerd blijft om net dat beetje extra te kunnen, zodat de leerling de toets goed kan maken. Dit vereist uiteraard wel veel maatwerk.

“Toetsen geven die net boven niveau zitten, om te motiveren iets meer te leren.”

“Goed integreren in de lesmethode, dan hebben scholieren niet zo door dat ze ook nog bezig zijn met basisvaardigheden.”

“Het begint met het kiezen van boeken voor de lijst, die beter aansluiten bij de belevingswereld van de leerling. Vaak komen ze uit 2005, is het zware kost en een wereld waar ik mij niet in kan verdiepen.”

“De leeslijst helemaal weglaten, als je iemand iets wilt laten haten, moet je het forceren. De lijst heeft geen nut.”

“Toetsen geven die net boven niveau zitten, om te motiveren iets meer te leren.”

Wat ook werd genoemd is het goed integreren van de basisvaardigheden in de lesmethodes. Dit is natuurlijk sowieso goed als het gaat om het verbeteren van de basisvaardigheden, maar werkt zeker ook goed om leerlingen gemotiveerd te houden. Als het goed geïntegreerd is hebben leerlingen namelijk minder door dat ze er mee bezig zijn, zijn ze meer gemotiveerd en leren ze de basisvaardigheden effectief.

“Goed integreren in de lesmethode, dan hebben scholieren niet zo door dat ze ook nog bezig zijn met basisvaardigheden.”

Het vak Nederlands

Over de inrichting van het vak Nederlands is al langer discussie, en juist dit vak kan gebruikt worden om de schrijvende achterstanden op gebied van leesvaardigheid in te halen. Daarom is er nog specifiek ingegaan op de inrichting van het vak Nederlands. Hier is de vraag gesteld hoe dit vak beter kan worden ingericht, om scholieren te motiveren om te lezen. Hier werd meteen duidelijk dat er verandering moet komen in de boekenlijst. Dit is een relatief makkelijke manier om scholieren meer te motiveren om te gaan lezen. Door een verplichte boekenlijst ontstaat er juist afkeer voor; bij meer keuzevrijheid is dat minder het geval. Nu de achterstanden zo groot zijn, is dát scholieren lezen veel belangrijker dan wát ze lezen. Om de leesvaardigheid te verbeteren is het belangrijk dat eerst het leesplezier weer terugkomt.

“Het begint met het kiezen van boeken voor de lijst, die beter aansluiten bij de belevingswereld van de leerling. Vaak komen ze uit 2005, is het zware kost en een wereld waar ik mij niet in kan verdiepen.”

“De leeslijst helemaal weglaten, als je iemand iets wilt laten haten, moet je het forceren. De lijst heeft geen nut.”

“In de onderbouw mochten we zelf kiezen, in de bovenbouw mogen we alleen maar romans en geen literaire thrillers lezen. Terwijl we op deze leeftijd liever iets spannends willen lezen.”

“De docent helpt ook met uitzoeken van een leuk boek. Je zocht een boek uit en elke leerling moest op basis van de achterkant een pitch maken, en dan kozen we een boek.”

“In de onderbouw mochten we zelf kiezen, in de bovenbouw mogen we alleen maar romans en geen literaire thrillers lezen. Terwijl we op deze leeftijd liever iets spannends willen lezen.”

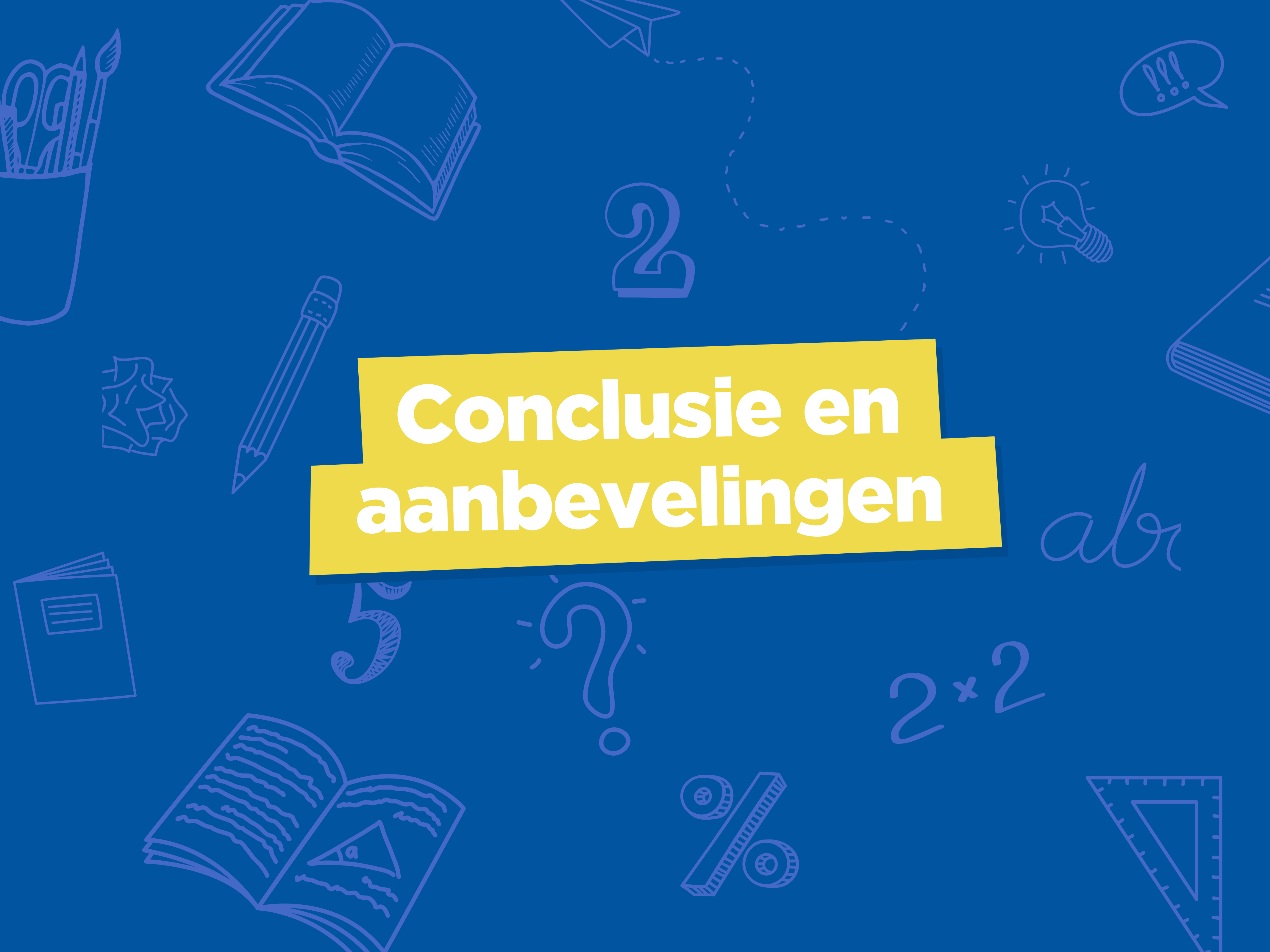
Scholen mogen al soepel omgaan met zo’n lijst; laten we dit stimuleren. Als er dan toch een lijst is, is het belangrijk dat daarbij gekeken wordt naar de belevingswereld van scholieren. Een boek moet leuk worden gevonden, om het leesplezier weer terug te krijgen, en als iemand een boek leuk vindt, leert diegene er waarschijnlijk ook nog eens veel van. Hierop aansluitend werd er ook genoemd dat vertaalde boeken zouden moeten worden toegestaan. Engelstalige boeken sluiten namelijk vaker aan op de belevingswereld van de leerlingen. Daarnaast vergroot dit de keuzeruimte en het gevoel van vrijheid onder scholieren. Om te zorgen dat leerlingen een boek kiezen dat ze ook echt leuk vinden kan het helpen om docenten een grotere rol te geven in het kiezen van boeken.

Toen er gevraagd werd of leerlingen weleens vragen of ze een boek mochten lezen dat niet op de lijst stond viel het op dat de reacties daarop erg uiteenlopend waren. Sommige docenten wilden graag meedenken en stonden een boek wel toe als dat wel aan de eisen voldeed, waar anderen zonder discussie echt alleen boeken van de lijst toestonden.

“De docent helpt ook met uitzoeken van een leuk boek. Je zocht een boek uit en elke leerling moest op basis van de achterkant een pitch maken, en dan kozen we een boek.”

Andere veranderingen die kunnen worden doorgevoerd in het vak Nederlands is meer variatie en een minder gefixeerde focus op het eindexamen. Door bijvoorbeeld meer te debatteren, of een keer een schrijver langs te laten komen, wordt ervoor gezorgd dat het meer gevarieerd is en leerlingen vaker de leuke kant van Nederlands zien. Doordat er nu vaak eindeloos lang geoefend wordt op het verbeteren van de taaltechnische vaardigheden die scholieren nodig hebben op het eindexamen, verdwijnt de interesse in het vak Nederlands.

Conclusie en aanbevelingen

Conclusie en aanbevelingen

Wat betreft de definitie van de basisvaardigheden, blijkt het dat scholieren rekenen, spelling en lezen als het belangrijkste beschouwen, maar dat digitale, praktische en sociale vaardigheden ook niet vergeten mogen worden. Als het gaat om het leven buiten het voortgezet onderwijs wordt burgerschap als het belangrijkste gezien. Hierbij is het belangrijk om burgerschapsvaardigheden op school aangeleerd te krijgen, maar er moet wel realistisch gekeken worden naar wat haalbaar is.

Omdat iedere middelbare scholier op het gebied van basisvaardigheden op een ander niveau begint, is het belangrijk dat de mate van beheersing gecontroleerd wordt, waarna er hulp kan worden geboden aan scholieren die nog niet op het juiste niveau zitten. Zo is er maatwerk voor leerlingen en kan het voortgezet onderwijs zorgen voor een gelijkere basis en daarmee gelijkere kansen. Een mogelijk deel van de oplossing is formatief toetsen.

Om te zorgen dat leerlingen geen achterstanden meer zullen oplopen en bereid zijn achterstanden in te lopen, is motivatie onder scholieren om de basisvaardigheden te beheersen essentieel. Hiervoor is het belangrijk dat er meer aandacht komt voor de basisvaardigheden, dat scholieren het belang hiervan inzien en dat plezier in het leren van de basisvaardigheden gestimuleerd wordt.

Focus eerst op taal en rekenen, want deze vaardigheden zijn essentieel voor het volgen van het voortgezet onderwijs. Geef later ook burgerschap, aangezien dit belangrijk is voor het naschoolse leven. Controleer het niveau van taal- en rekenkunde in de brugklas al, zodat iedereen zo snel mogelijk op het juiste niveau kan zitten, maar niet met behulp van een toets waar te veel druk op ligt. Mogelijke controles kunnen gedaan worden door middel van formatief toetsen of door het aanbieden van oefentoetsen. Motiveer leerlingen door hen het belang van de beheersing in te laten zien en wees minder strikt op bijvoorbeeld de leeslijst, zodat het plezier niet wordt weggenomen. Bij elk van deze aanbevelingen is het belangrijk om leerlingen mee te nemen in beslissingen. Het zijn de leerlingen die het onderwijs volgen, dus praat niet over, maar met hen.

Dat was 'm!

Basisvaardigheden in het onderwijs

LAKS
landelijk actie comité **scholieren**

3x7